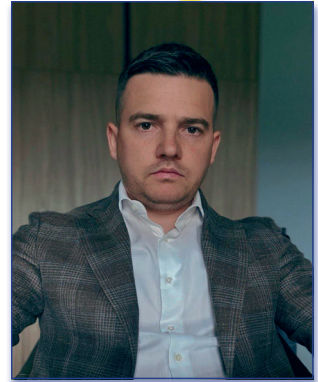

DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.10.2025.13>
УДК 343.14 (477)

Дмитро Бученко,

аспірант навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого, ПрАТ
«ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-4402-5425>,
e-mail: zakonodin2222@gmail.com

Дмитро Бученко

Збирання доказів під час розслідування насильницького зникнення людини

Наукове осмислення категорії «обстановка вчинення кримінального правопорушення» здійснюється в межах кількох галузей знань кримінально-правового профілю. Попри це, ґрунтовну увагу обстановці тих злочинів, що вчиняються професійними учасниками правосуддя в межах наук кримінально-правового циклу поки що не приділено. Метою статті стало з'ясування особливостей обстановки вчинення професійними учасниками судочинства кримінальних правопорушень у сфері забезпечення правосуддя. На підставі проведених наукових пошуків встановлено, що обстановка їх учинення охоплює та відображає географічно-просторові характеристики вчинення кримінально-караних діянь, підготовки до їх учинення та/або приховування (у вузькому сенсі). Типовою ознакою обстановки вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень є те, що превалююча їх кількість учиняється в умовах очевидності, тобто в присутності потенційних потерпілих і свідків, і лише деякі – в умовах неочевидності – таємно, без потерпілих і свідків тощо. Відтак перспективи подальших досліджень полягають у визначенні особливостей типової слідової картини, що знаходить своє відображення в обстановці вчинення злочинів досліджуваного виду.

Ключові слова: кримінальне провадження, доказ, доказування, насильницьке зникнення людини, слідча (розшукова) дія, судова експертиза, процесуальний захід.

Постановка наукової проблеми. Збирання доказів – один із базових напрямів діяльності під час досудового розслідування. Цей обов'язок законодавець покладає насамперед на сторону обвинувачення, наділяючи її при цьому відповідними повноваженнями, однак під час його практичної реалізації виникає низка складнощів тактичного й організаційного характеру, а також зумовлена правовими прогалинами, іншими недоліками системи джерел права, що визначають порядок здійснення кримінального провадження на території України.

В умовах повномасштабного військового вторгнення Росії на територію України, що триває з 24 лютого 2022 року, особлива увага приділяється протидії порушенням особистої свободи, зокрема злочинам, пов'язаним із насильницьким зникненням. У зв'язку зі зростанням кількості таких злочинів і складністю їх документування в умовах війни, з'явилася гостра потреба у розробленні апробованих технологій, прийомів і способів доказування у справах цієї категорії, зокрема. Тому наукове дослідження в цьому напрямі не лише актуальне, а й критично важливе для зміцнення механізмів правосуддя в надзвичайних обставинах.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблематика доказування в межах кримінального провадження, зокрема питання, пов'язані зі збиранням, перевіркою та оцінкою доказів на стадії досудового розслідування, стабільно залишається у фокусі наукового інтересу провідних українських правознавців. Значний внесок у розвиток цієї сфери зробили такі вчені, як Д. О. Бочаров, В. В. Вапнярчук, С. В. Давиденко, А. В. Дуда, В. А. Завтур, Д. Б. Кастарнов, Л. А. Кірмач, О. В. Литвин, М. І. Станкович, С. М. Стахівський, А. С. Степаненко, Ж. В. Удовенко, О. І. Чучукало та інші. Їхні роботи охоплюють широкий спектр теоретичних і практичних аспектів доказування, що стосуються як загального механізму кримінального процесу, так і його окремих стадій.

FUNDING

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

DISCLAIMER

The funder had no role in the study design, data collection and analysis, decision to publish, or preparation of the manuscript.

CONTRIBUTORS

The authors contributed solely to the intellectual discussion underlying this paper, case-law exploration, writing and editing, and accept responsibility for the content and interpretation.

DECLARATION OF COMPETING INTEREST

The author declare that they have no conflict of interest.

**GATHERING EVIDENCE
DURING THE
INVESTIGATION OF VIOLENT
DISAPPEARANCES**

The scientific understanding of the category of "circumstances of a criminal offense" is carried out within several areas of criminal law. Despite this, the circumstances of crimes committed by professional participants in the justice system have not yet been given thorough attention within the criminal law cycle. The purpose of this article is to clarify the peculiarities of the circumstances of criminal offenses committed by professional participants in the justice system in the field of justice. Based on the scientific research conducted, it has been established that the circumstances of their commission cover and reflect the geographical and spatial characteristics of the commission of criminal acts, preparation for their commission, and/or concealment (in the narrow sense). A typical feature of the circumstances of the commission of the criminal offenses under study is that the majority of them are committed in conditions of obviousness, i.e., in the presence of potential victims and witnesses, and only a few are committed in conditions of non-obviousness—secretly, without victims and witnesses, etc. Therefore, the prospects for further research lie in determining the characteristics of a typical trace pattern, which is reflected in the circumstances of the commission of crimes of the type under investigation.

Keywords: criminal proceedings, evidence, proof, enforced disappearance of a person, investigative (search) action, forensic examination, procedural measure.

Окрема увага у науковій літературі приділяється проблемам доказування в межах певних категорій кримінальних правопорушень, тобто в так званому «галузевому» контексті.

У вітчизняній кримінально-процесуальній науці питання формування, збирання та оцінки доказів на стадії досудового розслідування неодноразово ставали об'єктом ґрунтовного наукового аналізу. Зокрема, Я. Ю. Конюшенко ще у 2010 році у своїй праці, присвяченій доказуванню на досудовому етапі кримінального провадження, звернув увагу на роль судового контролю у забезпеченні законності та допустимості доказів¹. Це дослідження засвідчує важливість нагляду суду за діями слідчого, спрямованими на збирання фактичних даних про подію кримінального правопорушення.

Концептуально новий підхід до розуміння природи доказів був запропонований М. А. Погорецьким, який розробив власну теорію формування доказової інформації. Він стверджує, що матеріальний об'єкт стає речовим доказом лише за умови його фіксації відповідно до вимог процесуального законодавства. Предмет набуває доказового статусу не автоматично, а лише тоді, коли зберігає на собі ознаки, пов'язані зі злочином (сліди, ушкодження, генетичний матеріал тощо), і проходить процесуальну процедуру – огляд, опис, вилучення та долучення до справи. Таким чином, доказовим є не сам об'єкт, а його зафіксовані властивості та зв'язки з подією злочину².

Інший вчений, Ю. М. Середа, вже на базі чинного КПК України, дослідив сучасні уявлення про джерела доказів і механізми їх формування. Він здійснив аналіз еволюції доктринальних підходів, приділивши особливу увагу правовому статусу суб'єктів доказування, їх повноваженням та обов'язкам, а також процесуальним інструментам, які вони використовують у своїй діяльності³.

Питанням джерел доказів була присвячена і наукова праця Д. В. Давидової. Авторка здійснила комплексне дослідження поняття джерел доказів у кримінальному процесі, проаналізувавши їхню правову природу, ґносеологічні особливості, роль показань, документів, речових доказів та експертних висновків у побудові доказової бази. Особливу увагу приділено як українському, так і зарубіжному досвіду правового регулювання цієї сфери⁴.

Окрема категорія досліджень стосується оцінки допустимості доказів. У цьому контексті важливо згадати дисертаційне дослідження О. С. Осетрова (2016), який запропонував критерії недопустимості доказів, зокрема у випадках порушення процесуальної форми, перевищення повноважень, отримання інформації з використанням насильства, психологічного тиску, а також при порушенні фундаментальних прав особи. Автор наголошує на потребі чіткого розмежування між істотними і неістотними процесуальними порушеннями та їхнього впливу на можливість використання отриманої інформації як доказу⁵.

І. О. Крицька у своєму дослідженні, присвяченому речовим доказам, зосередила увагу на питанні їхнього збереження як елементу забезпечення цілісності доказової бази. Вона запропонувала трактувати зберігання речового доказу як окрему юридично значущу діяльність, що спрямована на недопущення зміни або втрати його властивостей, а також на дотримання прав осіб, пов'язаних із цими предметами⁶.

У свою чергу, В. В. Вапнярчук у дослідженні 2018 року висунув ідею впровадження до наукового обігу поняття «об'єкт кримінального процесуального доказування», що є ширшим за традиційне уявлення про пред-

¹ Конюшенко Я. Ю. Доказування на досудовому провадженні у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2010. 23 с.

² Погорецький М. А. Докази у кримінальному процесі: проблемні питання. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія : Право. 2011. № 1 (3). С. 1–53. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmappp.pdf>.

³ Середа Ю. М. Формування доказів у кримінальному процесі України : дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2012. 213 с.

⁴ Давидова Д. В. Джерела доказів у кримінальному процесі України : дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Кривий Ріг, 2015. 225 с.

⁵ Осетрова О. С. Визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2016. 216 с.

⁶ Крицька І. О. Речові докази у кримінальному провадженні : дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2017. 250 с.

SICHERSTELLUNG VON BEWEISMITTELN BEI DER UNTERSUCHUNG VON GEWALTSAEMEM VERSCHWINDENLASSEN VON PERSONEN

Die Auseinandersetzung mit der Kategorie „Tathandlungsumstände“ erfolgt in mehreren kriminologisch-rechtlichen Disziplinen. Gleichwohl wurde die Situation bei Straftaten, die von professionellen Justizbeteiligten begangen werden, bislang kaum thematisiert. Ziel des Artikels ist die Ermittlung der Besonderheiten der Tathandlungsumstände bei Delikten durch professionelle Justizbeteiligte im Umfeld der Rechtspflege. Auf Basis wissenschaftlicher Recherchen wird gezeigt, dass die Umstände dieser Delikte geografisch-räumliche Merkmale des Tatgeschehens, der Vorbereitung und/oder der Verschleierung abbilden. Typischerweise finden die Taten in „offensichtlicher“ Umgebung statt, also in Anwesenheit möglicher Opfer und Zeug:innen; heimliche Begehungen ohne Opfer und Zeug:innen sind die Ausnahme. Perspektiven weiterer Forschungen liegen in der Bestimmung typischer Spurencocktails, die sich in den Tatumständen solcher Delikte widerspiegeln.

Schlüsselwörter: Strafverfahren. Beweis. Beweisführung. Gewaltsames Verschwindenlassen. Ermittlungsmaßnahmen. Forensische Expertise. Prozessuale Maßnahme.

мет доказування. Учений запропонував власну концепцію взаємозв'язку між об'єктом, доказовим фактом і суб'єктом, що здійснює доказування, обґрунтувавши необхідність дотримання формалізованих процедур як на етапі здобуття, так і під час перевірки й оцінювання доказів⁷.

Суттєвий внесок у розробку тематики речових доказів зробив С. О. Ковальчук, який, спираючись на європейські стандарти правосуддя, сформував концепцію правової природи речового доказу з акцентом на його безпечне зберігання, документування обігу та відповідальне передання під час кримінального провадження. Його підхід забезпечує належне балансування між ефективністю розслідування та дотриманням прав учасників процесу⁸.

Попри значні досягнення в дослідженні окремих типів кримінальних проваджень⁹, залишається недостатньо опрацьованою тема доказування у справах про злочини, спрямовані проти представників правоохоронних органів. На сьогодні бракує цілісного наукового підходу до розкриття специфіки встановлення доказової бази щодо цього виду злочинів, включаючи механізми збирання, перевірки, аналізу та оцінки доказів у процесі їх розслідування. Відтак, зазначена проблематика становить перспективний напрям для подальших теоретичних і прикладних досліджень.

Мета статті – визначити особливості збирання доказів під час розслідування насильницького зникнення людини, узагальнити їх апробовані алгоритми.

Викладення основного матеріалу дослідження. На початковому етапі розслідування насильницького зникнення провідну роль відіграє організація та здійснення комплексу заходів, спрямованих на виявлення, фіксацію, дослідження й аналітичне опрацювання інформації, що має доказове значення. Цей процес охоплює реалізацію низки таких слідчих (розшукових) дій, як огляд місця події, освідування особи, призначення та проведення судових експертиз, а також різноманітні негласні слідчі (розшукові) дії. До останніх, зокрема, належать: здійснення аудіо- та відеоспостереження за особою або певним місцем, тимчасове обмеження права на листування шляхом арешту кореспонденції, вилучення або огляд поштових відправлень, зчитування даних із телекомунікаційних систем та електронних інформаційних платформ, обстеження приватних приміщень тощо¹⁰.

Основними завданнями початкового етапу розслідування злочинів вчені визначають такі:

- усебічне ознайомлення слідчого з конкретною подією, котра стала предметом кримінального розслідування, виявлення першочергових обставин, що потребують фіксації та подальшого аналізу, а також формування базових відомостей для створення ефективного плану досудового слідства;
- негайне збирання й закріплення доказової інформації, що має властивість швидко втрачатися (наприклад, сліди на місці події, усні показання очевидців тощо);
- установлення місця перебування особи, яка вважається зниклою внаслідок події з ознаками кримінального правопорушення. У подальшому, на наступних етапах розслідування, процес доказування ускладнюється та розширюється – відбувається поглиблене вивчення, перевірка та логічна оцінка зібраних доказів із метою встановлення всіх обставин кримінальної події, усіх її учасників тощо¹¹.

⁷ Вапнярчук В. В. Теоретичні основи кримінального процесуального доказування : дис. ... докт. юрид. наук. 12.00.09. Харків, 2018. 524 с.

⁸ Ковальчук С. О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2018. 626 с.

⁹ Романюк В. В. Предмет доказування у кримінальних провадженнях щодо економічних злочинів. Наукові перспективи. 2023. № 2 (32). С. 413-422. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2\(32\)-413-422](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2(32)-413-422); Черноус Ю. М., Дульський О. Л. Методико-криміналістичне забезпечення збирання доказів у кримінальному провадженні. Нове українське право. 2023. С. 191-198. <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.25>

¹⁰ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17>.

¹¹ Войтович Є. М., Тичина Д. М., Антошук А. А. Основи методики розслідування насильницького зникнення людини : монографія. Київ, 2022. 177 с.

**COLLECTE DE PREUVES LORS
D'UNE ENQUÊTE SUR LA
DISPARITION FORCÉE D'UNE
PERSONNE**

La compréhension scientifique de la catégorie des « circonstances de commission d'une infraction pénale » s'inscrit dans plusieurs domaines du droit pénal. Malgré cela, les circonstances des infractions commises par les professionnels de la justice n'ont pas encore fait l'objet d'une attention particulière dans le cadre des sciences du cycle pénal. L'objectif de cet article était de clarifier les caractéristiques des circonstances de commission d'infractions pénales par les professionnels de la justice dans le domaine de la garantie de la justice. Sur la base des recherches scientifiques menées, il a été établi que les circonstances de leur commission englobent et reflètent les caractéristiques géographiques et spatiales de la commission d'actes pénalement punissables, de leur préparation et/ou de leur dissimulation (au sens strict). Une caractéristique typique des circonstances de la commission des infractions pénales étudiées est que la plupart d'entre elles sont commises dans des conditions d'évidence, c'est-à-dire en présence de victimes et de témoins potentiels, et seulement certaines - dans des conditions de non-évidence, secrètement, sans victimes ni témoins, etc. Par conséquent, les perspectives de recherches ultérieures résident dans la détermination des caractéristiques d'un modèle de trace typique, qui se reflète dans les circonstances de la commission des crimes du type étudié.

Mots-clés : procédure pénale, preuve, disparition forcée d'une personne, acte d'enquête (recherche), examen analyse scientifique, acte de procédure.

З огляду на наведене, діяльність слідчого на початковій стадії досудового розслідування у справах про насильницьке зникнення людини передбачає:

- первинну реєстрацію відомостей у Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР);
- попередню аналітичну оцінку наданої чи виявленої інформації щодо можливого вчинення кримінального правопорушення;
- верифікацію змісту отриманої заяви або повідомлення про злочин.

Учені констатують, що у випадках, коли мова йде про правопорушення, передбачені ст. 146-1 КК України (незаконне позбавлення волі або викрадення людини), найбільший відсоток інформації (57%) надходить від родичів або близьких осіб потерпілих. Додатковими джерелами є результати громадського моніторингу чи польових візитів до прифронтових населених пунктів (23%); самостійне виявлення фактів злочину правоохоронцями під час оперативної роботи (8%); повідомлення від знайомих, колег, бізнес-партнерів жертви (ще 8%); інформація, яку надають посадові особи державних інституцій, підприємств або організацій (2%), а також – у поодиноких випадках – безпосередні заяви самих потерпілих, які вже звільнені з місць незаконного утримання (2%) 12. Стосовно кожного джерела інформації необхідно реалізувати низку заходів, спрямовану на детальне з'ясування обставин учиненого кримінального правопорушення, їх перевірку, оцінку та подальше документування, з метою збирання фактичних даних у вигляді процесуальних джерел доказів.

У контексті розслідування насильницького зникнення особи, до обставин, що підлягають з'ясуванню на стадії досудового розслідування, з урахуванням положень ст. 91 КПК України, слід відносити такі групи відомостей:

Ідентифікаційні та соціальні характеристики зниклої особи, зокрема: повне ім'я, вік, місце проживання, професійну діяльність, службовий статус, характер виконуваних повноважень (особливо якщо зникла особа має відношення до сфери публічної діяльності або є уразливою за віком, статтю чи станом здоров'я). Особливе значення мають дані про контакти, зв'язки й можливі конфлікти, які могли стати мотивом для насильницького зникнення, громадську діяльність, громадянську і політичну позицію потерпілого.

Фактичні обставини зникнення, включаючи хронологію подій, що передували його початку, ймовірні місце та час зникнення, ситуаційне тло події, наявність свідків чи технічних засобів фіксації (відеокамери, GPS, мобільний зв'язок), а також будь-які ознаки підготовки чи вжитих заходів для приховування факту викрадення або утримування особи проти її волі.

Механізм учинення злочину, тобто яким саме способом особу було позбавлено свободи пересування чи контакту із зовнішнім світом: застосування фізичної сили, погроз, обману; використання транспортних засобів, засобів зв'язку, засобів конспірації тощо. Слід установити, які інструменти або ресурси були залучені на стадіях готування, реалізації та приховування злочину.

Дані щодо ймовірного виконавця або групи осіб, які можуть бути причетні до зникнення. Сюди входять: біографічні відомості, професійна сфера, наявність кримінального або іншого асоціального минулого, тип особистісних зв'язків із потерпілим, можливі мотиви та психологічний стан у момент вчинення дій.

Форма вини та суб'єктивні характеристики поведінки підозрюваного, зокрема, чи діяв він/вона свідомо й умисно, який був безпосередній мотив (наприклад, помста, залякування, політичний або економічний тиск), а також яка мета переслідувалась (викрадення з метою утримання, усунення з публічного простору, вплив на третіх осіб тощо).

Наявність співвиконавців, а також роль кожного з них у підготовці, організації чи реалізації зникнення. Якщо встановлено, що злочин було замовлено, потрібно дослідити характер домовленостей між організатором (замовником) і виконавцями, спосіб передачі інструкцій, оплати, звітності тощо.

¹² Войтович Є. М., Тичина Д. М., Антошук А. А. Основи методики розслідування насильницького зникнення людини : монографія. Київ, 2022. 177 с.

Dmytro BUCHENKO

ZBIERANIE DOWODÓW W BADANIU GWAŁTOWNEGO ZNIKNIĘCIA OSOBY

Zrozumienie naukowe kategorii „Sytuacja popełnienia przestępstwa” odbywa się w kilku oddziałach wiedzy na temat profilu prawa karnego. Niemniej jednak nie została jeszcze zwrócona uwaga sytuacji przestępstw popełnianych przez profesjonalnych uczestników sprawiedliwości w ramach cyklu prawa karnego. Celem tego artykułu było znalezienie osobiści sytuacji przez profesjonalnych uczestników sądownictwa przestępstw w dziedzinie sprawiedliwości. Na podstawie poszukiwań naukowych ustalono, że sytuacja ich komisji obejmuje i odzwierciedla cechy geograficzne i przestrzenne Komisji Działów Kryminalnych, przygotowanie do ich prowizji i/lub ukrycia (w wąskim sensie). Typową cechą sytuacji zbadanych przestępstw kryminalnych jest to, że ich dominująca liczba odbywa się w obliczu oczywistych, czyli w obecności potencjalnych ofiar i świadków, a tylko niektóre - w warunkach niezobowiązań - potajemnie, bez ofiar i świadków, a zatem perspektywy dalszych badań mają na celu ustalenie cech typowego śladowego obrazu, który jest odzwierciedlony w sytuacji, w której zbadano typu typu.

Słowa kluczowe: postępowanie karne, dowód, dowód, gwałtowne zniknięcie osoby, działanie śledcze (śledcze), badanie kryminalistyczne, miara proceduralna.

Форма завданої шкоди, яка в цьому випадку полягає не лише у фізичному чи моральному стражданні потерпілої особи, а й у серйозному порушенні прав її родини, впливі на громадську безпеку, дискредитації державних інституцій.

Юридично значимі обставини, що можуть бути підставою для:

- звільнення особи від кримінальної відповідальності (наприклад, у разі добровільного зізнання та звільнення потерпілого);
- пом'якшення або обтяження покарання;
- прийняття рішення про закриття кримінального провадження за відсутністю складу злочину чи інших передбачених законом причин.

Процесуальні та технічні витрати, пов'язані із залученням експертів, спеціалістів, проведенням експертиз, обробкою технічних даних тощо, які підлягають документуванню та компенсації за рахунок бюджету або інших законних джерел.

Для встановлення вказаних обставин слідчий реалізує комплекс слідчих (розшукових) дій (огляди, допити, призначення судових експертиз), негласних слідчих (розшукових) дій (аудіо- та відеоконтроль, тимчасовий доступ до інформаційних систем тощо) та інші процесуальні заходи. Зокрема, подаються клопотання до слідчого судді за погодженням із прокурором щодо отримання дозволу на тимчасовий доступ до персональних і комунікаційних даних, накладення арешту на майно або інформацію, що має доказове значення, з метою її збереження й подальшої передачі експертам або спеціалістам.

Системне і глибоке дослідження усіх наведених елементів дозволяє сформувати цілісну доказову базу, що має критичне значення для встановлення об'єктивної істини у справах про насильницьке зникнення особи. Водночас алгоритм слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій формується залежно від особливостей сформованої слідчої ситуації.

Також під час розслідування насильницького зникнення особи, особливого значення набуває можливість отримання доказової інформації від суб'єктів публічного чи приватного права. Відповідно до положень ст. 93 КПК України, сторони кримінального провадження можуть звертатися із запитом або вимогами до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, а також до посадових і фізичних осіб з метою вилучення документів, предметів, відомостей, експертних висновків, ревізійних актів тощо 13.

З огляду на специфіку злочинів, пов'язаних із насильницьким зникненням, процес збирання доказів вимагає не лише дотримання законності, а й ретельного документування кожного етапу. Зокрема, відповідно до ст. 103 КПК України, результати слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій мають бути належним чином зафіксовані у протоколах із додаванням аудіо- чи відеозаписів, які засвідчують хід процесуальних дій. Єдиним винятком із цього порядку є проведення експертизи, результатом якої є письмовий висновок експерта 14.

Окрему увагу слід приділити процедурним аспектам складання документів за результатами проведених слідчих (розшукових) дій. Такі дії мають відповідати вимогам ст.ст. 104-106 КПК України, що гарантує дотримання процесуального порядку і захист прав сторін.

В умовах розслідування насильницьких зникнень, коли доступ до інформації часто є ускладненим, необхідне застосування всього арсеналу передбачених КПК України слідчих (розшукових) і процесуальних дій. Їхня ефективність залежить, зокрема, від своєчасності реагування, всебічності дослідження обставин, а також професійного рівня залучених фахівців. Такі злочини потребують комплексного підходу, з урахуванням як юридичного, так і фактичного контексту подій.

Отже, розслідування насильницького зникнення людини найчастіше відбувається за відсутності особи потерпілого. Його вчинення переважно відбувається в умовах неочевидності, і навіть достеменно місце викрадення особи не вдається з'ясувати. Відтак, апробований алгоритм

¹³ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

¹⁴ Там само.

слідчих (розшукових) дій і процесуальних заходів щодо збирання доказів вини осіб, причетних до насильницького зникнення включає:

1) комплекс негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження потерпілого (потерпілих) (аудіо- та відеоспостереження за особою або певним місцем, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, тимчасове обмеження права на листування шляхом арешту кореспонденції, вилучення або огляд поштових відправлень, зчитування даних із телекомунікаційних систем та електронних інформаційних платформ, обстеження приватних приміщень тощо);

2) отримання відомостей про осіб, причетних до події злочину, замовників і всіх виконавців (усі дії, що пов'язані зі втручанням у приватне спілкування та ін.);

3) збирання й отримання відеозаписів, установлення свідків-очевидців (проведення допитів, отримання тимчасового доступу до речей і документів тощо);

4) призначення судових експертиз щодо зібраних даних і матеріалів, їх огляд, проведення попередніх досліджень;

5) огляд комп'ютерних даних, відшукування інформації, розміщеної на різноманітних відкритих інтернет-ресурсах, публіках, медіа тощо;

6) збирання інформації з банків даних і інформаційно-аналітичних систем;

7) у разі отримання інформації про місцеперебування потерпілого – проведення обшуку та спеціальних операцій щодо його звільнення тощо. Вважаємо, що такий алгоритм дозволить не тільки зібрати докази причетності винних осіб, але й унеможливити посягання на життя та здоров'я особи, яку незаконно викрали, позбавили волі, арештували, затримали тощо.

Висновки. У межах кримінальних проваджень, пов'язаних із насильницьким зникненням осіб, тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій набуває особливого значення, адже характер злочину передбачає складну структуру механізму його вчинення і вимагає гнучких підходів до фіксації доказової інформації. Алгоритм таких дій має включати: 1) комплекс негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення місцезнаходження потерпілого (потерпілих) (аудіо- та відеоспостереження за особою або певним місцем, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, тимчасове обмеження права на листування шляхом арешту кореспонденції, вилучення або огляд поштових відправлень, зчитування даних із телекомунікаційних систем та електронних інформаційних платформ, обстеження приватних приміщень тощо); 2) отримання відомостей про осіб, причетних до події злочину, замовників і всіх виконавців (усі дії, що пов'язані зі втручанням у приватне спілкування та ін.); 3) збирання й отримання відеозаписів, установлення свідків-очевидців (проведення допитів, отримання тимчасового доступу до речей і документів тощо); 4) призначення судових експертиз щодо зібраних даних і матеріалів, їх огляд, проведення попередніх досліджень; 5) огляд комп'ютерних даних, відшукування інформації, розміщеної на різноманітних відкритих інтернет-ресурсах, публіках різноманітних месенджерів, медіа тощо; 6) збирання інформації з банків даних і інформаційно-аналітичних систем; 7) у разі отримання інформації про місцеперебування потерпілого – проведення обшуку та спеціальних операцій щодо його звільнення тощо. Вважаємо, що такий алгоритм дозволить не тільки зібрати докази причетності винних осіб, але й унеможливити посягання на життя та здоров'я особи, яку незаконно викрали, позбавили волі, арештували, затримали тощо. Вважаємо, що перспективи подальших досліджень мають полягати у виробленні тактичних рекомендацій щодо проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, а також тактичних операцій.

References

- Chornous, Yu. M., Dulskyi, O. L. (2023). *Metodyko-kryminalistychne zabezpechennia zbyrannia dokaziv u kryminalnomu provadzhenni* [Methodological and forensic support of evidence collection in criminal proceedings]. *Nove ukrainske pravo*, 191-198. <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.25> [in Ukrainian].

- Davydova, D. V. (2015). Dzherela dokaziv u kryminalnomu protsesi Ukrainy [Sources of Evidence in the Criminal Procedure of Ukraine]: Dysertatsiia kandidata yurydychnykh nauk, 12.00.09). Kryvyi Rih, 225 s. [in Ukrainian].
- Koniushenko, Ya. Yu. (2010). Dokazuvannia na dosudovomu provadzhenni u kryminalnomu protsesi Ukrainy [Evidence in pre-trial proceedings in the criminal procedure of Ukraine]: Avtoreferat dysertatsii kandidata yurydychnykh nauk, 12.00.09). Kyiv, 23 s. [in Ukrainian].
- Kovalchuk, S. O. (2018). Vchennia pro rechovi dokazy u kryminalnomu protsesi: teoretyko-pravovi ta praktychni osnovy [The Doctrine of Material Evidence in Criminal Proceedings: Theoretical, Legal and Practical Foundations]: Dysertatsiia doktora yurydychnykh nauk, 12.00.09). Odesa, 626 s. [in Ukrainian].
- Krytska, I. O. (2017). Rechovi dokazy u kryminalnomu provadzhenni [Material evidence in criminal proceedings]: Dysertatsiia kandidata yurydychnykh nauk, 12.00.09). Kharkiv, 250 s. [in Ukrainian].
- Osetrova, O. S. (2016). Vyznannia dokaziv nedopustymy u kryminalnomu provadzhenni [Recognition of evidence inadmissible in criminal proceedings]: Dysertatsiia kandidata yurydychnykh nauk, 12.00.09). Kyiv, 216 s. [in Ukrainian].
- Pohoretskyi, M. A. (2011). Dokazy u kryminalnomu protsesi: problemni pytannia [Evidence in criminal proceedings: problematic issues]. Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriya: Pravo, (1(3)), 1–53. Retrieved from <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmapp.pdf> [in Ukrainian].
- Romaniuk, V. V. (2023). Predmet dokazuvannia u kryminalnykh provadzhenniakh shchodo ekonomichnykh zlochyniv [Subject matter of proof in criminal proceedings on economic crimes]. Naukovi perspektyvy, (2(32)), 413–422. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2\(32\)-413-422](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2(32)-413-422) [in Ukrainian].
- Sereda, Yu. M. (2012). Formuvannia dokaziv u kryminalnomu protsesi Ukrainy [Formation of Evidence in the Criminal Procedure of Ukraine]: Dysertatsiia kandidata yurydychnykh nauk, 12.00.09). Kyiv, 213 s. [in Ukrainian].
- Vapniarchuk, V. V. (2018). Teoretychni osnovy kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [Theoretical foundations of criminal procedural evidence]: Dysertatsiia doktora yurydychnykh nauk, 12.00.09). Kharkiv, 524 s. [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2012). Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Procedure Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (Accessed: 11.02.2025). [in Ukrainian].
- Voitovych, Ye. M., Tychyna, D. M., Antoshchuk, A. A. (2022). Osnovy metodyky rozsliduvannia nasyllynetskoho znyknennia liudyny [Basics of the methodology of investigation of enforced disappearance of a person] : Monohrafiia. Kyiv, 177 s. [in Ukrainian].

Received by Editorial Board: 29.04.2025

Suggested Citation:

Бученко, Д. (2025). Збирання доказів під час розслідування насильницького зникнення людини. *Архів кримінології та судових наук*. 1(11). 161-167. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.10.2025.13>